

NAVODILO ZA DELO ANKETARJEV PRI RAZISKAVI SJM 06/1+2

1. ROK ZA OPRAVLJANJE DELA IN VRAČANJE GRADIVA

Priporočamo, da se na teren odpravite v najhitrejšem možnem času po prevzemu gradiva in si takoj izdelate podroben časovni načrt, s katerim predvidite čas obiskov pri anketirancih. Vsi anketiranci iz vzorca so namreč vnaprej obveščeni o vašem prihodu s posebnim obvestilnim pismom, tako da so bolj pripravljeni za sodelovanje. Na to pismo se lahko tudi sklicujete ob prvem kontaktu, da boste nekako lažje prebili led.

Anketiranje bo potekalo od **10. oktobra do 10. novembra 2006 (časa imate 4 tedne od prejema gradiva)**. Prosimo vas, da nas takoj sproti obvestite o vsaki osebni težavi in oviri, ki bi vam preprečila anketiranje (**01 58 05 370, 01 58 05 371, 041 440 360**). V času anketiranja na terenu bosta vsak delovni dan od 8. do 15. ure na razpolago strokovni sodelavki Tina Vovk in Rebeka Bešter, ki bosta odgovarjali na vaša morebitna vprašanja.

Takoj, ko boste anketirali prve ljudi, nam pošljite ali prinesite izpolnjene vprašalnike (naslov: Inštitut za družbene vede FDV, Center za raziskovanje javnega mnenja, Kardeljeva ploščad 5, 1000 Ljubljana). Prav tako velja, da nam **sproti pošljate vprašalnike nadalje anketiranih ljudi**, kar nam bo omogočilo boljšo kontrolo ter istočasno organizacijo šifriranja vprašalnikov. Če vam bo med delom zmanjkalo praznih vprašalnikov, se lahko osebno oglasite na CJMMK, ali pa vam jih pošljemo po pošti. Seveda morate sporočiti željo po dodatnih vprašalnikih kak dan prej, preden jih boste dejansko potrebovali.

Z zadnjimi vprašalniki pa nam vrnite tudi oba “**vzorčna seznama**” (**formular A**), v katerih **obkrožite samo dejansko anketirane** ljudi. Obvezno vrnite tudi izpolnjeni “**formular o poteku dela**” (**formular B**).

Priložili boste tudi natančen pregled **potnih stroškov (formular C)**. *Stroške prevoza v javnem prometu obračunavamo ob predložitvi avtobusnih vozovnic (fotokopija mesečne vozovnice), pri uporabi osebnega avtomobila vam bomo povrnili stroške za bencin.*

Na poročilu o delu napišite tudi, če so bili posamezni kraji težje dostopni. Na osnovi tega bomo lahko preverili, in če bo potrebno - tudi popravili, težavnost vašega terena, in v zvezi s tem honorar za opravljeno delo. Pri končnem obračunu bomo (ob predložitvi računa) upoštevali tudi poštno in druge materialne stroške, ki jih boste imeli v zvezi s pošiljanjem gradiva.

2. NAGRADE

V skladu z dogovorom vas bomo nagradili za delo glede na težavnost okoliša. Za vsak korektno izpolnjen vprašalnik pripada anketarju plačilo (**za težavnost A: 1800 Sit, za težavnost B: 1950 Sit**). Vsi anketarji, ki bodo svoje delo opravili v štirih tednih od prevzema gradiva, in dosegli realizacijo 70% in več, bodo dobili nagrado v vrednosti 10% dodatka na vrednost opravljene ankete.

3. KONTROLA

Tudi tokrat bomo izvedli običajno kontrolo, ki ni izraz nezaupanja v delo sodelavcev - anketarjev, temveč je metodološko nujno raziskovalno opravilo, ki ga izvajamo zato, da bi lahko ugotovili stopnjo zanesljivosti zbranih podatkov. Kontrola bo vključevala tudi posebno kratko pismo vprašalnik - **"kontrolno pismo"**, ki ga bo naš Center po raziskavi poslal vsem osebam, ki naj bi sodelovale v raziskavi.

V primeru, če iz posameznega okoliša ne dobimo vrnjenega nobenega kontrolnega pisma, ljudem telefoniramo ali jih obiščemo, da bi ugotovili, ali pisma samo naključno niso vrnil, ali pa mogoče niso bili anketirani. Prav tako kontaktiramo anketirance v okoliših, iz katerih smo dobili vsaj en odgovor, da oseba ni bila anketirana. Tako ugotovimo, kateri vprašalniki niso bili korektno izpolnjeni in jih seveda izločimo iz obdelave, za anketarje pa v tem primeru veljajo sankcije po pogodbi. Seveda preverimo tudi okoliše, kjer je realizacija anket ekstremno nizka, da ugotovimo, če je šlo pri izpadu anket za objektivne razloge, ali pa je morda krivda na premajhni angažiranosti anketarja.

4. VZOREC

Vzorec za raziskavo SJM 2006/1+2 je bil izdelan s strani Statističnega urada RS. Populacija, ki jo vzorec predstavlja, so prebivalci s stalnim prebivališčem v RS in so na dan začetka terenske faze ankete stari najmanj **15 let**. Izbor oseb v vzorec je bil opravljen na podlagi Registra prebivalcev Slovenije.

Izbor je bil slučajni (dvostopenjski), kjer je imela vsaka oseba iz populacije enako verjetnost, da bo vključena v vzorec. Osnovne vzorčne enote (okoliši) so enakomerno razpršene po celotnem ozemlju Slovenije. Znotraj vsakega od izbranih **150** anketnih okolišev, pa je bilo s pomočjo slučajnega izbora izbrano **26** ciljnih oseb (anketirancev). Vsako osebo boste anketirali z **enim** vprašalnikom. **Osebe na modrih spiskih boste anketirali z modrim, osebe na belih spiskih pa z belim vprašalnikom!** Pričakovana realizacija vzorca je vsaj 70%.

5. PRAVILA ZA DOSTOP DO ANKETIRANCEV

Vsak anketar ima v svojem okolišu do 26 oseb, ki so prišle v vzorec za anketiranje. **Anketar mora kontaktirati vsako od navedenih oseb.** Pomembno je, da po potrebi, vsako osebo s seznama obiščete vsaj petkrat.

Neka oseba ni anketirana, če je:

1. iz objektivnih razlogov odsotna v času anketiranja (torej v štirih tednih);
2. je OSEBNO (ne preko neke druge osebe ali telefona) izrecno zavrnila anketiranje;
3. je bila obiskana vsaj petkrat, pa kljub temu ni bilo moč izvesti intervjuja.

6. ANKETIRANJE

6.1. Pristop k anketirancu, motiviranje

Ko pridete prvič v stik z anketirancem, se mu najprej predstavite kot sodelavec Univerze v Ljubljani, Inštituta za družbene vede, Fakultete za družbene vede. Če bo želel, pokažite tudi pooblastilo. Na kratko mu pojasnite, kaj želimo ugotoviti s to raziskavo - **poudarite njegova osebna mnenja in stališča o različnih stvareh.**

Predlagajte mu, da bi se pogovarjala **sama**. Če to ni mogoče, prijazno in taktno recite prisotnim osebam, da želite izvedeti samo mnenje anketiranca in jih prosite, naj ga ne motijo pri razgovoru. Zagotovite, da je anketa anonimna, v Sloveniji poteka že skoraj 40 let, njeni rezultati pa bodo uporabljeni zgolj v znanstvene namene. Prosite ga, naj na vprašanja iskreno odgovarja, saj bo razgovor le v tem primeru dosegel svoj namen.

Pojasnite, da vsako leto izberemo po posebnem statističnem postopku ljudi iz cele Slovenije, da je bil izbran povsem slučajno in da je imel vsak Slovenec, starejši od 15 let, enako možnost, da bi bil izbran za to anketo.

Pri prvem pogovoru se lahko zgodi, da anketirani odkloni svoje sodelovanje. Pri tem največkrat navede naslednje razloge:

- *anketiranec pravi, da ima preveč dela in da zato nima dovolj časa.* Anketar se bo dogovoril za primeren čas za naslednji obisk. Če pa ima anketar vtis, da se anketiranec skuša izogniti anketi, bo poskušal ugotoviti razlog za to in bo, glede na ta razlog, poizkušal pregovoriti anketiranca k sodelovanju, brez vsakega pritiska;

- *anketiranec izjavi, da ne bo znal odgovoriti na vprašanja, ker malo ve, nima dosti šol itd.* V takem primeru anketar prepriča anketiranca, da vprašanja niso tako težka, da nanje ne bi mogel odgovoriti. Pri "težjih" vprašanjih bosta pa obkrožila odgovor "ne vem", ki je docela enakovreden vsem ostalim odgovorom. Pri tem anketar pokaže vprašalnik, da si anketiranec sam ogleda vprašanja, ali pa mu za

primer navedete nekaj lažjih vprašanj iz vprašalnika; pri tem anketar tudi pove, da ne gre za pravilne ali nepravilne odgovore, pač pa za čisto osebna mnenja o raznih stvareh;
- če anketiranec pravi, da on ni primeren za anketiranje in da naj anketar raje obišče koga drugega, ki več ve, ki je bolj primeren, bolj zgovoren itd., anketar na kratko in z enostavnimi besedami pojasni pomembnost vzorca in da je pomembno prav njegovo osebno mnenje in ne mnenje koga drugega.

Anketar naj pove, da podatke o spolu, starosti, kvalifikaciji, poklicu, religioznosti, ipd., potrebuje zato, ker želimo ugotoviti, kako na različna vprašanja odgovarjajo moški, ženske, ljudje različnih starosti, različnih poklicev itd. Odgovore na ta vprašanja nam bo dala statistična obdelava podatkov s pomočjo računalnika.

Pri anketirancu, ki ga je na začetku pogovora težko pregovoriti, ali ki ob prvem obisku celo izjavi, da noče odgovarjati, poudarite tiste vsebine iz raziskave, o katerih menite, da ga najbolj zadevajo in zanimajo. Običajno si anketiranci, ki so najprej odklonili razgovor, pri naslednjem obisku premislijo, ko jim bolj podrobno in v enostavnem jeziku pojasnite, za kaj gre.

Če anketiranec ob prvem obisku ne utegne odgovarjati zaradi pomanjkanja prostega časa, ga vprašajte za primeren čas, ki mu bo najbolj ustrejal. Bodite vztrajni, vendar pri tem prijazni in ne vsiljivi! Če pa anketiranec kljub vašemu prizadevanju odkloni anketo, čeprav ste ga večkrat obiskali, podatke o razlogih zavrnitve napišete v **formular B**.

6.2. Vodenje razgovora z anketiranci

Potem, ko ste motivirali anketiranca, da je pripravljen odgovarjati na vprašanja, morate razgovor voditi vi in v dovolj hitrem tempu, ki ga obdržite do konca, sicer bi se razgovor lahko zavlekel. Razgovor morate seveda prilagoditi anketirancu. Hkrati pa morate anketirancu pustiti dovolj časa za premislek. Anketirancem, ki posameznih vprašanj niso razumeli, preberite vprašanje še enkrat. **Ne razlagajte in ne komentirajte vprašanj v vprašalniku!**

Vaša vloga pri vodenju intervjuja je hkrati aktivna in pasivna: po eni strani nastopate predvsem v vlogi nevtralnega registratorja mnenj in stališč, po drugi strani pa morate aktivno poskrbeti za to, da se bo anketiranec počutil čim bolj sproščenega in da bo razgovor potekal v ozračju zaupanja.

Med razgovorom mora nastati tako vzdušje, da lahko anketiranec svobodno izrazi kakršnokoli mnenje in da pri tem nima občutka, da ga anketar zaradi tega obsoja ali da ga podcenjuje. Zato je potrebno, da sprejmete vse anketirančeve izjave na enak način, z razumevanjem in spoštovanjem, da jih ne vrednotite, to je, da ob njih ne izražate svojih osebnih sodb ali ocen, morda celo moralnih.

Anketa ni test znanja. Osebnih mnenj in stališč v času pogovora ne delimo na pravilna in napačna. Pri odprtih vprašanjih si skušajte čim bolj izčrpno zapisati odgovore anketiranca, da bomo lahko pravilno napravili klasifikacije odgovorov za obdelavo in interpretacijo.

6.3. Izpolnjevanje vprašalnika

Anketiranje poteka osebno, torej "face-to-face". Vaša naloga je, da anketirancu berete vprašanja iz vprašalnika in obkrožujete oz. vpisujete njegove odgovore. Po končanem anketiranju vrednosti obkroženih odgovorov prenesite v okenca poleg vprašanj. Če ni posebej označeno, je pri vsakem vprašanju možen **en odgovor** oz. odgovorov je toliko, kolikor je okenc ob vprašanju.

Velja pravilo, da mora biti pri vsakem vprašanju, kjer je to možno oz. kjer odgovor anketiranca lahko zabeležite z enim od ponujenih odgovorov, vnešena ustrezna šifra!

Prazna okenca pustite tam, kjer so v vprašalniku vpisane črte, kamor vpisujete odgovore na t.i. odprta vprašanja, saj bomo to kasneje šifrirali na CJMMK. Predvsem pri opisu poklicev bodite izčrpni in natančni (ni dovolj samo "delavec", ampak opišite tudi kje in kaj dela; npr. "delavec na predilnem stroju v tekstilni tovarni").

Na koncu pogovora se anketirancu zahvalite v imenu Inštituta za družbene vede FDV in mu zagotovite, da bodo njegovi iskreni odgovori prispevali k vrednosti raziskave. O rezultatih raziskave bo obveščen preko različnih slovenskih medijev, informacije pa lahko najde tudi na svetovnem spletu (<http://www.europeansocialsurvey.org/> in <http://www.cjm.si/>).

7. POKAZNE KARTICE

Poleg BELIH vprašalnikov ste prejeli tudi set pokaznih kartic, ki vsebujejo pregled odgovorov in lestvic iz belega vprašalnika, anketirancu pa ne ponujajo odgovora 'ne vem'. Anketirancu na začetku pogovora izročite le set kartic in nikakor ne vprašalnika!

Pri MODRIH vprašalnikih na začetku ankete izročite anketirancu prazen vprašalnik, da bo lahko sledil poteku ankete. Vse anketirančeve odgovore vi skrbno beležite v svoje anketne vprašalnike, zato vam mora anketiranec svojega (praznega) na koncu vrniti.

8. EKSPERIMENTALNI VPRAŠALNIK – velja le za BELI vprašalnik

Na podlagi številke 1 ali 2 na vzorčnem seznamu (pri vsaki osebi), se pri vprašanju D16A opredelite v skupino 1 ali 2 in sledite napisanim navodilom za vsako od skupin. Vprašanja v skupini 1 se nanašajo na vlogo ženske v družbi, skupina 2 pa na vlogo moški.

Po koncu demografskega dela vprašalnika preidite za zadnji del vprašalnika. **Obstajajo 3 verzije kratkega testnega vprašalnika (A-C).** Vsak anketiranec odgovarja **samo na eno verzijo**. Ustrezna

verzija je pri vsakem anketirancu označena v posebni rubriki na vzorčnem seznamu. Pazite, da boste izbrali pravo verzijo! V tem delu se pri vsakem anketirancu v nekoliko drugačni obliki ponovi nekaj vprašanj, ki so bila že zastavljena v anketi. Namen ponovitve je testiranje zanesljivosti vprašalnika. Če anketiranec to opazi mu pojasnite, da gre za preizkus kakovosti vprašalnika. Če ponovitve ne opazi oziroma ne komentira, mu tega ni potrebno posebej razlagati. Povsem na koncu vprašalnika je še nekaj **vprašanj za anketarja**, kjer boste ocenili aktivnost in motiviranost anketiranca v času pogovora.

9. FORMULAR O POTEKU DELA

Za vsakega anketiranca na seznamu je potrebno izpolniti **formular B**, ne glede na to, ali ga boste anketirali oziroma sploh prišli z njim v stik. Pazite, da takoj in pravilno **označite okoliš in zaporedno številko anketiranca** na formularju. Namen formularja je pridobiti vpogled v potek stikov ali nestikov z anketirancem ter nekaj podatkov o območju, kjer anketiranec živi.

Formular izpolnjujete tako kot vprašalnik - sledite puščicam, ki vas vodijo. Formular morate **dopolniti pri vsakem stiku z anketirancem**, saj beleži 10 potencialnih stikov z njim (njo). Pazite na to, da izpolnjujete pravi stolpec - tisti, ki ustreza zaporedni številki vašega stika z anketirancem. **Kot stik ali 'obisk' se šteje tako osebni kot telefonski stik.** Bodite pozorni na točko **5 (REZULTAT)**, kjer ste glede na rezultat stika usmerjeni na ustrezen del formularja - glejte **okvir pod tabelo**. Zadnjo stran formularja (opis anketirančevega okoliša) izpolnite samo enkrat.

Uspešno delo na terenu Vam želi ekipa CJMMK!

Ljubljana, 10. oktober 2006